

Vlaanderen
is erfgoed

Onderzoeksrapporten Agentschap Onroerend Erfgoed

**Vondstmelding aan de Daniel Dehaenelaan in Veurne
(Veurne, prov. West-Vlaanderen)**

Onderzoeksrapporten Agentschap Onroerend Erfgoed

Brussel 2015

COLOFON

Onderzoeksrapporten Agentschap Onroerend Erfgoed

Een uitgave van Onroerend Erfgoed

Wetenschappelijke instelling van de Vlaamse Overheid,

Beleidsdomein Ruimtelijke Ordening, Woonbeleid en Onroerend Erfgoed

Published by the Flanders Heritage Agency

Scientific Institution of the Flemish Government,

Policy area Town and Country Planning, Housing Policy and Immovable Heritage

Verantwoordelijke uitgever: S. Vanblaere

Onroerend Erfgoed

Phoenixgebouw

Koning Albert II-laan 19 bus 5, B-1210 Brussel

tel.: +32(0)2 553 16 50, fax: +32(0)2 553 16 55

info@onroerenderfgoed.be

www.onroerenderfgoed.be

Dit werk wordt beschikbaar gemaakt onder de licentie Creative Commons Naamsvermelding-GelijkDelen 3.0 Unported. Bezoek <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/> om een kopie te zien van de licentie of stuur een brief naar Creative Commons, 444 Castro Street, Suite 900, Mountain View, California, 94041, USA.

This work is licensed under the Creative Commons Attribution-ShareAlike 3.0 Unported License.

To view a copy of this license, visit <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/> or send a letter to Creative Commons, 444 Castro Street, Suite 900, Mountain View, California, 94041, USA.

ISSN 1371-4678

D/2015/6024/9

Onderzoeksrapporten agentschap Onroerend Erfgoed.

*Vondstmelding aan de Daniel Dehaenelaan in Veurne
(Veurne, prov. West-Vlaanderen).*

Terreinwerk & rapportage

**Marc Dewilde
archeoloog**

**Franky Wyffels,
veldtechnicus**

Vondstmelding aan de Daniel Dehaenelaan in Veurne (Veurne, prov. West-Vlaanderen).

Administratieve gegevens:

Provincie: West-Vlaanderen

Gemeente: Veurne

Adres: Daniel Dehaenelaan

Kadaster: Afdeling: 1ste Afd.

Sectie: A

Perceel: 62/2 s, 62/2 t en 63 l2

Opgraving

Prospectie

Machtiging: 2011/399

Datum machtiging: 23/11/2011

Naam aanvrager: Dewilde Marc

Naam site: Daniel Dehaenelaan (Veurne)

Lambertcoördinaten (Lambert 1972): X= 30166,912 Y= 196996,974

Inhoudsopgave

1 Inleiding	5
2 Ligging en bodemgesteldheid.....	5
3 Historische en archeologische informatie.....	5
4 Veldwerk	7
5 Besluit.....	11
6 Geraadpleegde literatuur.....	12

1 Inleiding

De vondst van metselwerkmassieven is gemeld door A. Lehouck, wetenschappelijk medewerker archeologie Abdijmuseum Ten Duinen 1138 op 31 oktober 2011, na een tip van omwonenden op 25 oktober.

In eerste instantie gebeurde de registratie n.a.v. de sanering¹ voorafgaand aan de bouw van een appartementencomplex, later bij de uitgravingswerken voor de ondergrondse parkeergarage, die bij het project Waterkant hoorde (fig. 1).

Fig. 1 Localisatie van de vindplaats.

2 Ligging en bodemgesteldheid

De vindplaats ligt westelijk van de Daniel Dehaenelaan ter hoogte van de Oude Beestenmarkt en de Duinkerkestraat.

De vindplaats staat kadastraal bekend als Veurne, 1ste Afd., Sie A, 62/2s, 62/2t en 63l2

Op de bodemkaart wordt de omgeving wordt getypeerd als vergraven grond. Op het terrein bleek de ondergrond te bestaan uit zandige geul- en oeverwalafzettingen.

3 Historische en archeologische informatie

Een rivier, die een stad in of uitstroomt vormt een zwakke plek in de stadsverdediging. Invallers konden immers de stad via die rivier met boten binnendringen.

Over de rivier werd dan ook een boogbrug gebouwd, door torens geflankeerd. Zo liep de stadsmuur met de weergang ononderbroken door. Met behulp van een valhek of kettingen kon men de doorvaart verhinderen.

Dergelijke waterpoorten zijn o.a. ook in Kortrijk (Broeltorens, 14d en 1411-13), Sint-Winoksbergen (Porte de Bierne), Gent (het Rabot, ca. 1490) ... bekend.

¹ Veroorzaakt door de benzine-opslag van de voormalige garage Sierens.

In de Veurnse archieven is heel wat terug te vinden over dit bouwwerk², dat bekend stond als de Westwaterhekepoort of de Westwaterhektorens. Waar de Colme de stad binnenkwam bouwde men 1 toren, het Oostwaterhek, waar ze de stad verliet 2 torens. In de 15de eeuwse rekeningen zijn betalingen gesignaleerd van de bedienaars van deze hekken (fig. 2).

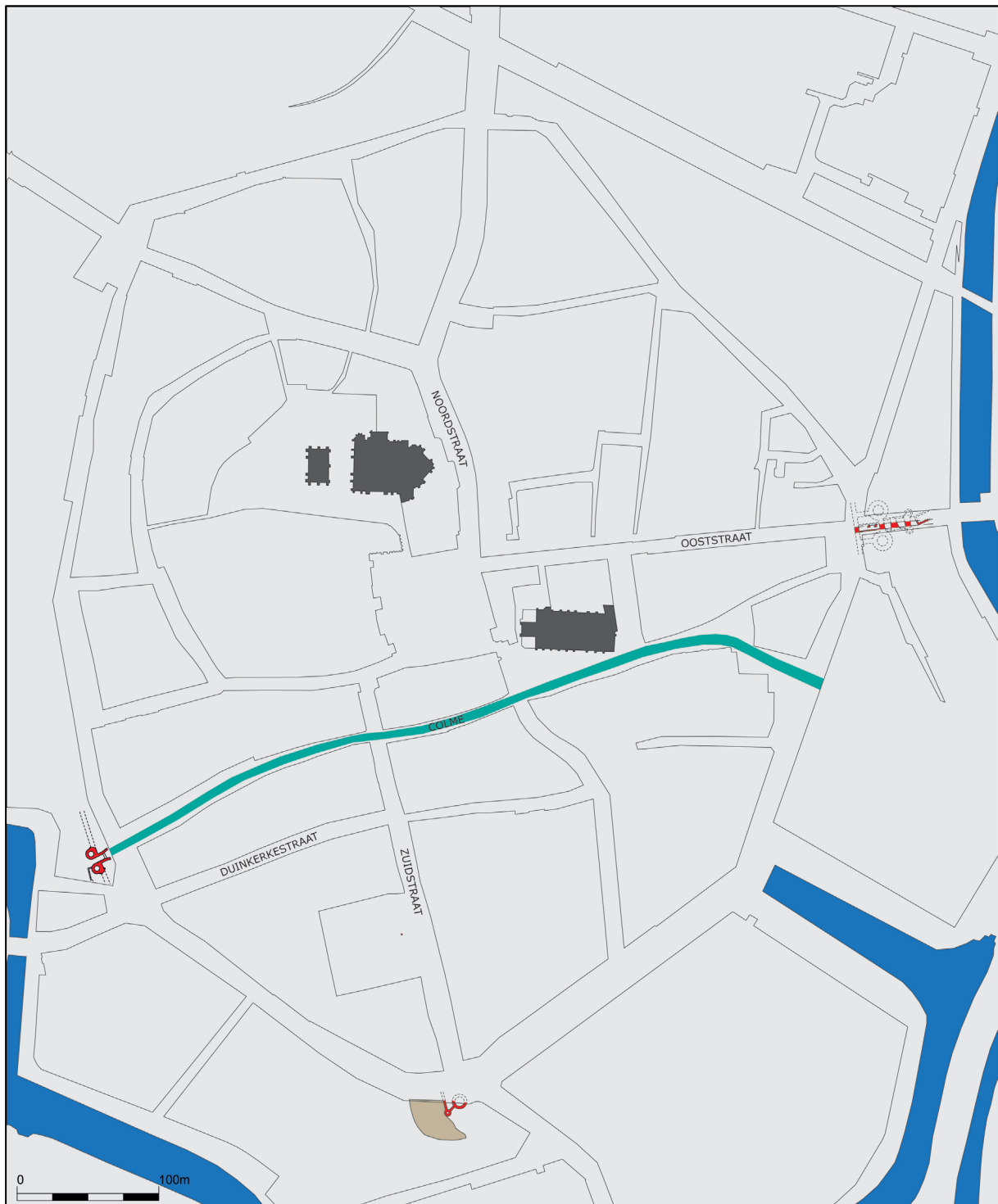

Fig. 2 Kaartje van Veurne met aanduiding van de archeologisch, aangetroffen resten van de Bourgondische stadsversterking.

² Met dank aan Jan Van Acker, wetenschappelijk medewerker geschiedenis Abdijsmuseum Ten Duinen 1138 en voormalig stadsarchivaris van Veurne, voor zijn ruime inbreng.

Op het einde van de 14de eeuw werden de Vlaamse steden op bevel van de Bourgondische hertog, Filips de Stoute voorzien van een nieuwe, volledig in steen gebouwde versterkingsgordel. In Veurne kregen deze werken hun beslag tussen 1388 en 1413³. De fortificatie bestond uit 33 halftorens, 4 stadspoorten en 2 waterpoorten⁴.

De demping van de Colme begon rond 1680 en duurde tot 1709.

Het slechten van de Bourgondische vesten is minder goed gedocumenteerd en moet in combinatie met de uitbouw van de gebastioneerde stadsversterking gezien worden. In het te onderzoeken areaal zou dit pas na 1780 onder impuls van Jozef II gebeurd zijn. Een belangrijk moment in de gebastioneerde uitbouw zit tussen 1692 en 1697.

Bij de bouw van het gerechtsgebouw in 1979 stootte men op resten van de Zuidpoort⁵.

In 1999 werden bij rioleringswerken restanten van de Oostpoort aangetroffen⁶.

In de CAI is deze toevallsvondst opgenomen onder het nummer 157568⁷.

4 Veldwerk

Op 8 en 9 november 2011 werden de eerste vaststellingen gedaan (fig. 3), op 5 en 6 september 2013 kon de klus volledig geklaard worden (Machtiging 2011/399 (11-95593)). De aangetroffen resten bestonden grotendeels uit funderingen (fig. 4).

Fig. 3 Vrijgekomen resten van de poort na de sanering.

³ Termote 1989, 18-19.

⁴ Wackenier 2011, 9

⁵ Devliegher 1980 232. Baksteenformaat: 24 x 12 x 5,5 cm.

⁶ Dewilde & Wyffels 2000, 59. Baksteenformaat: 23,5 à 24 x 11 à 12 x 5 à 6 cm.

⁷ Met dank aan collega K. Cousserier

Fig. 4 De volledige poort is aan het licht gekomen.

De poort bestaat uit 2 ronde torens. De buitendiameter bedraagt 7,5 m, de binnendiameter 3,8 m met een muurdikte van 1,85m. Een intern loopvlak was niet meer aanwezig. Tussen de torens is de Colme slechts 3,5 m breed. Aan de stadszijde knikt de beschoeiing open en verbreedt de waterloop aanzienlijk. De beschoeiingsmuur is 1,6 à 1,7 m dik. Aan één zijde is op de knik een zware, ijzeren staaf merkbaar (2R: 4,5 cm). Bij de demping van de Colme is ter hoogte van de beide knikken een dwarsmuur ingebracht (fig. 5.3).

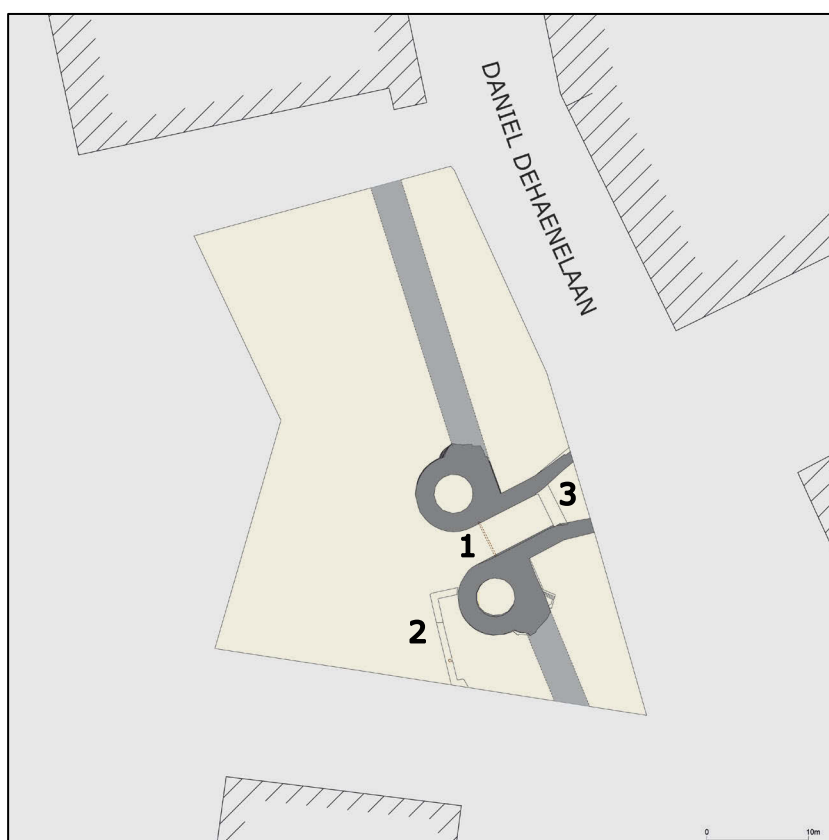

Fig. 5 Sporenplan.

Op beide torens sluit de stadsmuur aan, die in fundering en in aanzet 3 m dik is (fig. 6). Tegen de zuidelijke toren is in de stadsgracht een vierkant volume aangebouwd (fig. 5.2, fig. 7). Uit de baksteenformaten is af te leiden dat dit in de late 17de eeuw of nog later gebeurd is. De baksteen is gebonden met harde, grijze, wit gespikkelde kalkmortel. De muurdikte komt op 0,7 m. Tegen de zuidelijke hoek van de aanbouw zijn 2 houten palen te zien. Maakt dit van het geheel een soort aanmeerplatform?

Fig. 6 Aanzet van de 3 m brede stadsmuur.

Fig. 7 Latere aanbouw. Aanlegplaats?

In de gebogen vlakken is gele en rode baksteen verwerkt van verschillende formaten -zowel volledig, half als driekwart-, soms in combinatie met brede voegen en in wild verband. Grotere formaten als 29 x 14 x 7,5; 28,5 x 13 x 6,5; 26,5 x 12 x 6 cm, maar ook 25 x 12 à 12,5 x 6 à 6,5 cm en ook 22 x 11 x 5,5 en 22,5 x 10,5 à 11 x 6 cm zijn gebruikt. De laatste zitten bovenaan en kunnen in verband gebracht worden met herstellingen en aanpassingen in de 17de-18de eeuw. In de rechte stukken is meestal kruisverband toegepast.

In de torenvolumes zit op een gedeelte van de buitenkant telkens een laag afgeschuinde baksteen, die als waterlijst kan geïnterpreteerd worden (fig. 8).

Fig. 8 Waterlijst.

Op de binnenzijde van de torens valt aan beide zijden een muurgleuf op, waarin het hek kon neergelaten worden. De gleuven zijn onderaan afgewerkt met een natuurstenen blok (fig. 5.1, fig. 9). De onderkant van de gleuven zit 0,2m hoger dan de waterlijsten. Er kan geen verband gelegd worden met een toenmalig looppniveau.

Fig. 9 Muurgleuf.

In een controleput kon opgemerkt worden dat de constructie vermoedelijk op poeren gebouwd is (fig. 10).

Fig. 10 Poer

5 Besluit

Bij de werken zijn de resten van een typische Bourgondische waterpoort aan het licht gekomen. Van de aankleding was evenwel nog maar weinig bewaard. Enkel een algemene registratie kon uitgevoerd worden (fig. 11).

Fig. 11 Algemeen zicht op de onderzochte resten van de Westwaterhekpoot met de Sint-Niklaaskerk op de achtergrond.

Toch kunnen enkele vergelijkingen gemaakt worden met andere, vroegere vondsten.

De dikte van de stadsmuur komt ongeveer overeen met die aan de Oostpoort. De diameters van de torens zitten in elkaars buurt. In dit geval is bij de afwerking geen natuursteen aangewend, in tegenstelling met de Zuidpoort, waar in het parement Balegemse steen is verwerkt.

Vinden we hier trouwens niet een aanwijzing voor het feit dat de Colme -althans op deze plek- niet op z'n natuurlijke loop teruggaat, maar gegraven is?

6 Geraadpleegde literatuur

DEVLIEGHER L. 1980: De Zuidpoort te Veurne, *Handelingen van het Genootschap voor Geschiedenis te Brugge*, CXVII (1-2), 218-232.

DEWILDE M. & WYFFELS F. 2000: Sporen van vestingwerken in Veurne, *Archaeologia Mediaevalis*, 23, 58-59.

LEHOUCK A. 2003: Ontstaan en groei van de stad Veurne: een archeo-topografische benadering, *Westhoek Vlaamse Gidsenkring*, 39(1), 1-19.

LEHOUCK A. 2008: Gebruik en productie van baksteen in de regio Veurne van circa 1200 tot circa 1550. In: COOMANS T. & VAN ROYEN H. (eds), *Medieval Brick Architecture in Flanders and Northern Europe*, Gent, 203-232.

TERMOTE J. 1989: De leeuwentoren te Ieper. Een bijdrage tot het onderzoek van de Bourgondische stadsversterkingen in Kust-Vlaanderen, *Westvlaamse Archaeologica*, 5, 17-29.

WACKENIER W. 2011: *Versterkt Veurne Archeo-historische analyse van een vestingbouwkundig verleden*, onuitgegeven document.

Agentschap
Onroerend
Erfgoed

www.onroenderfgoed.be